

FAN, TA'LIM VA AMALIYOT INTEGRATSIYASI

ISSN: 2181-1776

Berdiyeva Shoira Axmadjonovna

Jizzax davlat pedagogika instituti, katta o'qituvchi

AYOL MO'TABAR ZOT

Annotasiya: Maqolada ayollarga bo'lgan e'tibor, ayollarning qadrlanishi borasidagi olib borilayotgan ishlar mazmuni hamda buyuk allomalarimizning ayollarga oid fikrlari, oilada ayollarning o'rni, bola tarbiyasida ayollarning o'rni, shu bilan birga oila mustahkamligida ayollarning tutgan o'rni borasidagi fikrlari yoritilgan.

Kalit so'zlar: ona, ayol, oila, farzand, tarbiya, ilm, bilim olish, odob, ma'naviyat, asarlar, ro'zg'or tutish, xulq, odob, axloq, oilaviy munosabatlar.

Ayollar barcha davrlarda qadrlangan va e'zozlangan. Bundan bir necha ming yillar avval yashab, ijod etgan allommamiz Abu Ali ibn Sino "Oila xo'jaligi" deb nomlangan kitobining "Afsofiy bextarin zanxo" (Ayollarning yaxshi fazilatlarini haqida) bo'limida ularning quyidagi fazilatlarini ta'kidlanadi: "Ayol aqlan dono, uyatchan, iboli, iffatli bo'lib ko'p gapirmasligi lozim, u eriga bo'ysunmog'I, uni sevmog'I farzandlar tug'ib, doimo halol, pok, to'g'ri so'z, kamtar bo'lishi kerak, injiq bo'lmasligi o'z obro'si va iffatini to'kmasligi lozim." Ibn Sinoning bu fikrlari asosan ayol shaxsiga qaratiladi, lekin bu fikrlar asosida ayollarning psixologik jihatdan oila muhitini ifodalaydigan kishilar sifatida qarash hozirgi davr uchun ham ahamiyatlidir.

Ona... Ufqdan taralayotgan quyosh nuridek, chashmada jilovlanayotgan musaffo suvdek pok va nurafshondir. Soflik va beg'uborlik timsolidir ona. Ona shu qadar mo'tabar zotki, uni e'zozlash qadrlash har bir farzandning burchi. Ona mehri tabiatning eng aziz ne'matlaridan ham totli, chamandagi gulg'unchadan ham go'zal, naydan taralayotgan navodan ham sehrlil, qalb torlarini ohista chertuvchi ilohiy tuyg'udir.

Ona oilada ma'naviy-ahloqiy muhitni saqlavchi, barqaror etuvchi va farzandlar tarbiyasining qo'rg'oni hisoblanadi. Bu kabi mezonlar asosan sharq ayollarida tarkib topadi. Qur'oni Karimda "Erkaklar xotunlar ustida rahbardurlar. Bunga sabab Olloh ularning birovlaridan ortiq qilgani va erkaklar o'z mol-mulklaridan sarf-harajat qilganlaridir. Bas, ibodat-itoatla va erlari yo'qligida Ollohnig hifzu himoyati bilan saqlovchi xotunlar yaxshi xotunlardir..." ("Niso" surasi, 34-oyat) deb ko'rsatilgan. Shunday ekan ayol oilaning quvonchi ta'minlovchi, muammolarga o'z vaqtida yechim topuvchi, o'zaro g'amxo'rlik, mehribonlik, ahillik kabi qator hususiyatlarni o'zida jamlovchi zot.

Darhaqiqat, Ayol zoti muqaddasdir. Shuning uchun ham insoniyat o'zi uchun muqaddas bo'lgan har bir narsani ayol nomi bilan atagan: Ona –Vatan, Ona-til, Ona-xalq. Dunyodagi barcha go'zalliklar va tugalliklar, xalq san'atining eng noyob durdonlari ayollarga atalgan. Hayotning mazmuni ham lazzati ham ayol nomi bilan bog'liq. Ayol mo'tabar zot. U farzandga hayot bag'shlovchi ona sifatida benazir ardoqda. "Ayol fidoyilikni tushunibgina qolmay o'zini fido qilishni ham biladi". Hazrat Navoiy aytganlaridek: "Uyning oriyishi andin, uylikning osoyishi ondin". Ayol benazur hilqat. Uning latofati, uning mehri oldida tosh ham eriydi. Toshbag'r odamlar ham ayolga shafqat qiladi.

2018-yil 2-fevralda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Xotin-qizlarni qo'llab-quvvatlash va oila institutini mustahkamlash sohasidagi faoliyatni tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi farmoni qabul qilindi.

Xotin-qizlarga e'tibor hamma vaqt barcha sa'y-harakatlarimiz markazida bo'lishi, hammamizning vazifamizga aylanishi kerak. Oilaga e'tibor aslida bu o'zligimizga e'tibordir - dedi davlatimiz rahbari. Xaqiqatdan ham ayollarga e'tibor bizning davlatimizda yuqori darajada yo'lga qo'yilgan. Bunday hurmat-e'tibor azaldan, ya'ni ota-bobolarimiz davridan amalga oshirib kelingan. Buni buyuk mutaffakkirlarimiz ijodida ham ko'rishimiz mumkin.

Ma'naviy takomilning asl manbai, ta'lim-tarbiya beruvchi shaxsdir. A.Avloniy bola tarbiyasida oilaning rolini birlamchi qilib qo'yadi: "...tarbiyani tug'ilgan kundan boshlamoq lozim ekan. Tarbiyani kim qilur? Qayda qilinur? degan savol keladur. Bu savolga "birinchi uy tarbiyasi – bu ona vazifasidir. Ikkinchi maktab va madrasa tarbiyasi – bu ota, muallim, mudarris va hukumat vazifasidir" deb javob beradi. Zero, jamiyat taraqqiyoti, inson erkinligiga eng avvalo yuksak insoniy fazilatlariga ega bo'lgan farzandlar kamoli orqali erishiladi.

Buyuk mutafakkir Alisher Navoiy ayol kishining oiladagi o'rniga quyidagicha to'xtaladi: "Yaxshi xotun- oilaning davlati va baxti. Uyning ozodaligi, uy egasining hotirjam va osoyishtaligi undan, husunli bo'lsa ko'ngil yozig'i, xushmuomula bo'lsa jon ozig'i. Oqila bo'lsa ro'zg'orda tartib-intizom bo'ladi, asbob-anjomlar saranjom bo'ladi". Allomaning fikricha, ayol uning vazifalari va hislatlarini bilish va ularga amal qilish o'sib kelayotgan har bir yoshning muqaddas burchi bo'lmog'i lozim.

Shu o'rinda donishmandlar ayol kishi erning sirini o'zgalarga oshkor etmasliklik ularning eng yaxshi fazilati ekanligini uqtiradi. "Erning siri - oilaning siri. Haqiqatda erning sirini qalbining eng to'rida tutgan aqlli xotinlar o'z oilalarida huzur va rohat quradiganlardir".

XIX asr oxiri XX asr boshlaridagi ma'rifatparvarlik harakati ijtimoiy hayotning ko'plab tomonlarini o'z ichiga qamrab oldi. Bu davrda Turkiston xotin-qizlari uyda o'tirar, savod chiqarmoqlari ham faqat otinoyilar tomonidan tashkil etiladigan uy maktablarida amalga oshirilardi. O'sha davr rasmiy Turkiston matbuotining yetakchi nashrlaridan biri "Turkiston viloyatining gazetasi" bu muammoga ham keng o'rin bergan. Lekin shuni ham

ta'kidlash joizki, ko'pinch gazeta va maqolalarida xotin-qizlarning ilm olmoqlari, xat-savod chiqarish masalasidan ko'ra ularning oddiy turmush tarzlarini yoritishdan nariga o'tmasdi.

M.Behbudiy ayollar savodi masalasini eng dolzarb muammolardan bo'lmog'i lozimligini ta'kidlar ekan, hadisi sharifdagi "har bir musulim va musulima ilm olmog'i farz"ligini aytib o'tadi. Bu davrda xotin-qizlarni maktab-maorif ishlariga jalb etish, madaniy-ijtimoiy faoliyatga aralashtirish masalasi shunday turli tuman bahs munozaralar bilan davom etdi. Bular orasida jaded namoyondalarining fikrlari aniq, amaliy ahamiyatga egaligi bilan ajralib turadi.

Yaponlarning "Yaponiyani yuqori tarqqiyot darajasiga ko'targan bu – bilimdon onalardir" degan iqornomasi ajdodlarimiz o'qimishli, oqila, fozila ayollargina barkamol farzandni tarbiyalay oladi, degan fikrni qo'llab-quvvatlashgan.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Oila psixologiyasi. Toshkent. Sharq nashriyoti - 2007
2. Mavlonova R. Pedagogika. Toshkent. O'qituvchi, 2010
3. Ahmedov I. Mustaqil O'zbekistondagi ijtimoiy himoya siyoastining tarixiy-ijtimoiy ildizlari.T.: Tafakkur qanoti, 2014
4. Maktab va hayot jurnali. 7-8, 2011